

Kirsi Pohjola

Salaisesti suosittu *Salatut elämät*

Varmasti monet muistavat Neil Postmanin pari vuosikymmentä sitten suomeksi ilmestyneen teoksen *Lyhenevä lapsuus*. Kirjassa esitettiin teesi siitä, että visuaalinen viestintä, tyypillisenä edustajanaan televisio, hämärtää rajan lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Lukeminen on erityistaito, joka vaatii opettamista ja oppimista. Lukijaksi ei synnytä hetkessä. Näin pienimmät lapset eivät pääse ainakaan kirjojen avulla tutustumaan aikuisten maailmaan ja sen salaisuuksiin. Sitä mukaa kun lapsen lukutaito paranee, hän siirtyy muutenkin luontevasti kohti aikuisuutta. Sen sijaan televisiota kykenevät katsomaan jo aivan pienetkin. He voivat sieltä nähdä suodattamatta sellaistaikin, mikä on

tarkoitettu vain isommille. He pääsevät suodattamatta ja suoraan aikuisten maailmaan. (Postman 1985.)

Postmanin uhkakuva televisiosta kertoo hyvin yleisestä tavasta suhtautua lasten ja television – tai laajemmin median – väliseen suhteeseen. Aikuisten on helppo hyväksyä kirjat ja lukeminen lasten harrastuksena, mutta vaikeampi ajatella lasten television katselua pelkästään hyödyllisenä ajanvietteenä. Uusimpia esimerkkejä tästä on Suomessa keskustelua herättänyt televisiosarja *Salatut elämät*. Etenkin on pohdittu, onko sarja sopivaa katsottavaa lapsille, sillä siinä on käsitelty ”aikuisten” teemoja kuten huumeita ja homoseksuaalisuutta. Tässä artikkelissa otetaan lähiluvun kohteeksi nimenomaan lasten kokemukset sarjasta. Samalla on tarkoitus laajemminkin pohtia lasten ja median välistä suhdetta sekä lasten että myös aikuismaailman perspektiivistä.

Aloitan pohtimalla lapsuutta nykytutkimuksessa. Sitten teen yleiskatsauksen median merkityksestä lasten elämässä, jonka jälkeen esittelen aineistot eli sen, miten olen kerännyt tietoa lasten mediankäytöstä. Aineistojen myötä siirryn yksityiskohtaisemmin käsittelemään lasten televisionkatselua, ennen kaikkea lasten suhdetta *Salatut elämät* -sarjaan, mutta myös lasten vanhempien käsityksiä sarjan sopivuudesta lapsille. Lopuksi pohdin sarjaa moraalisten toimintojen kenttänä, kuten sitä, miten vanhemmat voivat käyttää sarjaa ja siitä käytyjä keskusteluja rakentaessaan hyvää vanhemmuutta, ja sitä, voivatko lapset olla moraalisia toimijoita median kentällä, kykenevätkö he erittelemään valintojensa perusteita ja ottamaan mediaan tarvittaessa myös kriittistä etäisyyttä.

Media ja lapset – kenen näkökulmasta?

Mediasta on tullut erottamaton osa nykyelämää. Tämä koskee kaikenikäisiä, myös lapsia. Länsimaissa tehdyt ajankäyttötutkimukset osoittavat yksiselitteisesti, että kouluikäiset lapset kuluttavat median – kuten television, musiikin, tietokoneen, internetin – parissa keskimäärin enemmän aikaa kuin koulussa tai vanhempiensa seurassa. (esim. Buckingham 2003) Tämä pakottaa kysymään, mitä lapset median parissa oikeastaan tekevät. Lasten mediasuhteesta käytävän keskustelun valtaa pitää eräänlainen huolikeskustelu, jossa mediankäytön uhkakuvat painottuvat. Lasten pelätään turruttavan itsensä liialla televisionkatselulla, uppoutuvan hallitsemattomasti tietokonepelien maailmaan ja löytävän vääränlaista seuraa internetin kuvagallerioista ja

keskustelupalstoilta. Toisin sanoen lasten ei oleteta olevan kompetenteja toimijoita mediamaailmassa. Ehkä siksi ei ole kovin paljon pohdittu, voisiko media olla myönteinen osa lasten elämisaailmaa. Ei myöskään löydy paljon tutkimustietoa, jossa asiaa olisi kysytty lapsilta itseltään.

Lapsia ja lapsuutta kyllä tutkitaan paljon, mutta lapsen oma näkökulma on ollut tieteen kentällä pitkälti paitsiossa. Tutkimuksissa aikuiset, kuten vanhemmat ja opettajat, ovat toimineet lasten elämän ja näkemysten edustajina, ja lapsi on usein nähty tulevana aikuisena, jonka aikuistuminen edellyttää opettamista ja kasvattamista (Alderson 2004, 100). Sosiaalitieteissä kysymys lapsen omasta näkökulmasta alkoi nousta esiin oikeastaan vasta 1990-luvulla niin sanotun uuden lapsuudentutkimuksen myötä. Pyrkimyksenä oli monipuolistaa kuvaa lapsuudesta muun muassa korostamalla lapsuutta itsessään tärkeänä elämänvaiheena ja nostamalla lapsi sosiaalisesti toimijaksi, ei yksinomaan kehityksen ja kasvun mittauksen kohteeksi. Tutkimuksissa tämä näyttäytyi siten, että asioita alettiin kysyä suoraan lapselta itseltään. Kiinnostus kohdistui nimenomaan lapsen omiin kokemuksiin ja tulkintoihin, sillä lasten katsottiin olevan hyviä oman elämänsä asiantuntijoita. (Hood et al., 1996; Alanen 1992.)

Teen omalta osaltani lapsuudentutkimusta paneutumalla kysymykseen, millä tavoin lapset kuvaavat suhdettaan mediaan, tässä tapauksessa etenkin suomalaiseen draamasarjaan *Salatut elämät*. Korhosen (2002) päiväkotitutkimuksessa 5–6 -vuotiaat lapset kertoivat suosikkiohjelmikseen *Pikku kakkosen* ja *Salatut elämät*. Myös Annikka Suoninen (2004, 67) on huomannut tutkimuksessaan sarjan tärkeyden lapsille. Hän toteaa suosion syyksi, että sarja tarjoaa vertaistaroita ja antaa välineitä tunteiden työstämiseen ja seksuaalisuuteen liittyvien kysymysten käsittelemiseen. Sen sijaan kasvattajien keskuudessa sarjan katsominen on herättänyt ristiriitaisia ajatuksia. Siksi artikkelissa verrataan myös lasten ja heidän vanhempiansa suhtautumista sarjaan.

Tess Ridge (2002, 7) kysyy, mitä tapahtuu jos laitetaan lapsi tutkimuksen keskiöön. Tätä kokeilen omassa tutkimuksessani: kuuntelen lasta itseään. Informantteina ovat ennen kaikkea lapset itse, vaikka materiaalia on kerätty myös äideiltä ja isiltä. Tarjoan siis lapsille tilaisuuden kertoa mediankäytöstään ja erityisesti siitä, mikä *Salatuissa elämissä* vetää heitä puoleensa. Uskon, että he osaavat - paremmin kuin esimerkiksi heidän vanhempansa tai opettajat - kertoa, kuinka paljon ja millä tavalla he median parissa aikaansa viettävät. He kykenevät lisäksi myös tulkitsemaan ja reflektoimaan mediankäyttöään.

Mediapitoinen lapsuus

Nykylasten voidaan sanoa elävän medialapsuutta: he ovat syntymästään asti tottuneet mediaympäristöihin, viestimiin ja niihin liittyvään kaupallisuuteen (Kupiainen 2005). 2000-luvun alussa etenkin elokuvat ikärajoineen, televisio, internet ja digitaaliset pelit ovat ilmiökenttä, joiden suhteen käydään lapsuuden ja vanhemmuuden vuoropuhelua. Ei ihme, että lasten ja median suhteeseen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä tämän päivän vanhemmuudessa. Lapsuuden kriisikeskusteluissa keskeinen argumentti on, että lapsen pitää saada olla lapsi. Huolena on, että jos lapsuuden viattomuus korruptoidaan ja tuhoaan liiallisella kokemuksella ja tiedolla, lapset alkavat käyttäytyä ei-toivotulla tavalla. (Mayall 2003, 6.) Juha Suoranta (2001) kutsuu ”huolen diskurssiksi” yleistä tapaa puhua viattomista lapsista pahan median armoilla. Äärimmilleen vietyä tämän puhe- ja ajattelutavan edustajat katsovat median tuhoavan lapsuuden (Suoninen 2004, 51). Näkemys mainitaan muun muassa valtion elokuvatarkastamon uusimmissa vuoden 2006 ikärajaerusteissa (www.valtionelokuvatarkastamo.fi).

Michael Wyness (2000) väittää, lapsuuden kriisipuheessa oletetaan usein vanhempien menettäneen kykynsä kasvattaa lapset kunnan kansalaisiksi. Heillä ei ole siihen tarvittavia moraalisia ja sosiaalisia resursseja. Media-aikakausi tuo keskusteluun oman lisänsä. Kun puhutaan kasvattamisesta ja vanhemmuudesta, käsitellään yleensä myös moraalisiin liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi mikä on oikein ja mikä on hyvää. Lasten suhde mediaan tarjoaa tarttumakohteita moraalikysymyksiin. Varsinkin mediaympäristön nopea muutos on lisännyt keskustelua mediasta ja lasten mediankäyttöön kohdistuneita huolia. Ennen 1980-lukua mediaympäristö muuttui varsin hitaasti, kunnes muutosvauhti 1990-luvulla kiihtyi, lähinnä digitaalitekniikan ansiosta (Suoninen 2004, 36–37).

Kuten mediatutkijat Bolter ja Grusin (2000, 4–5) ovat todenneet, osasyynä huoliin ja pelkoihin on, että juridiset ja pedagogiset instituutiot eivät pysy mediakulttuurin muutoksessa mukana. Kasvattajat ovat kohdanneet nykyisenlaisen mediakulttuurin vasta aikuisina. He viettivät lapsuutensa hieman toisenlaisissa olosuhteissa, esimerkiksi ilman internetiä ja nykyisenkaltaisia pelikonsoleita. Kun nämä kasvattajat voivat valita – kärjistetysti sanoen – kahdesta vallalla olevasta diskurssista, mediasta mahdollisuutena ja mediasta uhkana, he valitsevat helposti jälkimmäisen. Keskusteluissa hyvästä

vanhemmuudesta lähdetään siis usein siitä, että media on ongelma, suoranainen vaara. Luokitus hyviin ja huonoihin vanhempiin ilmenee muun muassa siinä, miten he suhtautuvat elokuvien ja pelien ikärajasuosituksiin. ”Hyvä” vanhempi ei salakuljeta lastaan elokuvaan, joka on lapselta hänen ikänsä vuoksi kielletty, ja valvoo myös television ja pelien ikärajasuositusten noudattamista.

Kasvatuskysymys on tässä mielessä usein moraalinen: mitä saa ja mitä ei saa tehdä, mikä on kiellettyä ja mikä sallittua, kuinka paljon saa tehdä ja kuinka paljon ei (Suoranta, Lehtimäki & Hakulinen 2001, 77). Vanhemmuus ylipäättään voidaan nähdä moraalisen järjestyksenä ja yhteisöä koossa pitävänä voimana, joka syntyy sitoutumisesta tiettyjen moraalisten koodien noudattamiseen (vrt. Sumiala-Seppänen 2001, 36). Tänä päivänä moraalisenä koodistona toimivat osaltaan lasten ja median suhteissa K-merkinnät, elokuvien ja pelien ikärajat. Usein juuri vanhempien katsotaan olevan vastuussa siitä, miten niitä noudatetaan.

Taustalla on mediavälineisiin usein liitetty mediapaniikki, jossa median epäillään itsessään aiheuttavan ongelmallista käyttäytymistä tai levottomuutta. Mediapaniikkien historia ulottuu sanomalehdistä elokuvan ja television kautta internetiin, joten aivan uudesta ilmiöstä ei ole kyse (Järvinen 1991, 169). Median ja lapsuuden tutkija David Buckingham (2000) puhuu kasvattajien mediaa koskevan huolen yhteydessä laajemmin moraalisen paniikista. Kun ihmiset ovat huolissaan jostain, vaikkapa yleisestä turvattomuudesta ja epävarmasta taloudellisesta tulevaisuudesta mutta huolta ei kyetä sanallistamaan eikä se organisoidu poliittiseksi toiminnaksi, asia kanavoituu satunnaista selkeärajaista ilmiötä kohtaan suuntautuvaksi moraaliseksi paniikiksi. Ongelma ei olekaan enää turvattomuus tai työttömyys vaan siirtolaiset, kulutuksen sokaisemat nuoret – tai liikaa televisiota katsovat lapset!

Jos vaikkapa vanhempien ja nuorten välisten auktoriteettisuhteiden *status quo*, oletettukin sellainen, koetaan uhatuksi, kuten tapahtui 1960-luvulla, aikuismaailma identifioi viholliseksi nuorisokulttuurin, rockmusiikin ja kulutuksen, mistä syntyy moraalinen paniikki nuorisoa kohtaan (Hall & Jefferson 1976, 71–72). Mahdollinen ongelmien lähde ei kuitenkaan tuolloin ollut nuoriso vaan nopea yhteiskunnallinen muutos, joka herätti ihmisissä epävarmuutta ja problematisoi perinteiden merkityksen. Viime vuosien aikana moraalisen paniikin kohteena ovat yhä useammin lapset, mikä on ymmärrettävää, koska lapsuus, kasvatusta ja moraalikysymykset liittyvät niin läheisesti yhteen. Huolestuneisuus sosiaalisesta järjestyksestä, epävarmuus ja

muutosuhka kanavoidaan näin ollen useissa tapauksissa huoleksi lapsista. Suomessa erinomainen ja ajankohtainen moraalista paniikkia ilmentävä mediatuote on juuri tässä artikkelissa käsiteltävänä oleva draamasarja *Salatut elämät*. Siitä ja varsinkin lapsista sen katsojina on keskusteltu vahvoin moraalisin – ja toisinaan moralisoivin – äänenpainoin jo useamman vuoden ajan.

Lapset kertovat mediamaailmastaan

Käyttämäni aineistot on koottu kahden läheisesti toisiinsa liittyvän hankkeen yhteydessä. Aineistonkeruu aloitettiin niin sanotussa Mediamuffinssi-hankkeessa. Hankkeen käynnisti opetusministeriö vuoden 2006 alussa. Sen tavoitteena on tuottaa mediakasvatustietoutta ja materiaaleja varhaiskasvatuksen ja koulujen aamu- ja iltapäivätoiminnan tarpeisiin. Hanke on suunnattu alle kahdeksanvuotiaille lapsille ja heidän kasvattajilleen.

Mediamuffinssi-opetusohjelmaa ja aineistoja esiteltiin ja arvioitiin keväällä 2006 kahdella paikkakunnalla, Joutsan seudulla ja Tampereella. Esitetauksen ja arvioinnin ohella kerättiin tutkimusaineisto. Tutkimuksen tässä toteutusvaiheessa olivat mukana Sirkku Kotilainen, Reijo Kupiainen, Hanna Niinistö ja tämän artikkelin kirjoittaja. (Kupiainen ym. 2006.) Allekirjoittanut osallistui aineiston keräämiseen haastattelemalla lapsia heidän mediankäytöstään.

Lisäksi aineistoja on kerätty Kunnallissalan kehittämissäätiön rahoittamassa tutkimushankkeessa, jonka kiinnostuksen kohteena ovat koululaisten iltapäiväkerhot. Kerhoja lähestytään lasten kouluajan ja vapaa-ajan nivelkohtana, joka on erinomainen paikka mediakasvatukselle. Iltapäiväkerhojen mediakasvatuksen tavoitteena on lisätä päiväkotien ja koulujen kaltaisissa kasvatusinstituutioissa työskentelevien ammattilaisten ymmärrystä lasten ja medioiden välisestä suhteesta. Tässä tutkimuksessa on mukana myös kaksi muuta kaupunkia, Lahti ja Jyväskylä.

Kahdessa edellä mainitussa hankkeessa oli mukana yhteensä noin viisitoista lapsiryhmää, ykkösluokilta, iltapäiväkerhoista, alkuopetusluokilta ja esikouluryhmistä, päiväkodeista, ryhmäperhepäivähoidosta ja perhepäivähoidosta. Aineistoa kerättiin monin tavoin ja monenlaista. Yhteensä mukana oli hieman yli 200 lasta. Tässä artikkelissa käytän projektien

pääaineistoja, jotka kerättiin kolmella tavalla: lapset – tarvittaessa vanhempiensa avustamina – pitivät mediapäiväkirjaa, lapset haastateltiin kahden lapsen ryhmissä, ja lasten vanhemmille tehtiin media-aiheinen kysely. Hyödynnän etenkin kahta ensiksi mainittua. Lisäksi haastateltiin ohjaajia ja opettajia, havainnoitiin toimintatuokioita, kerättiin palautetta koulutuspäiviin osallistuneilta ammattilaisilta, analysoitiin pilottiryhmien toimintasuunnitelmia ja päiväkirjoja, tutustuttiin käytössä oleviin oppimateriaaleihin ja syvennyttiin mediapedagogin pilottipäiväkirjaan. Tätä materiaalia käytän tässä lähinnä tausta-aineistona.

Mediapäiväkirjat kerättiin siten, että lapselle annettiin mukaan pehmolelu, kuten hirvi tai nalle, koulu- tai hoitopäivän jälkeen. Tehtävänanto saattoi olla yleisluontoinen: ”Kirjoita vihkoon nallen yövierailusta.” Joskus lasta pyydettiin kertomaan nimenomaan mediasta. ”Hei. Olen Urho-hirvi ja tulen luoksesi yökylään. Kirjoita tai pyydä vanhempiasi kirjoittamaan oheiseen päiväkirjaan, mitä puuhasimme median parissa. Katselimmeko televisiota (mitä ohjelmia), luimmeko kirjaa tai sarjakuvalehteä, pelasimmeko kännykällä tai tietsikalla jne.?” Pehmolelun tarkoitus oli tehdä päiväkirjan kirjoittaminen mahdollisimman helpoksi: lapsi sai luvan tarkastella itseään ja perheensä elämää ikään kuin ulkopuolisin mutta silti tutuin silmin. Tämä mahdollisti myös lasten ja koko perheen tekemisten kommentoinnit.

Päiväkirjatekstejä palautui 169 kappaletta; niistä 110 tuli päiväkotij- ja loput kouluikäisiltä lapsilta. Osa lapsista piti päiväkirjaa itse, osan oli kirjoittanut äiti, joskus isä. Yleensä kirjoitukset olivat vajaan liuskan mittaisia. Päiväkirjoja ja vihkoja kertyi kymmeniä. Ne litteroitiin tekstitiedostoksi. Ensimmäisessä analyysivaiheessa tiedoston perusteella tehtiin määrällinen kartoitus lasten mediatottumuksista, esimerkiksi mitä televisio-ohjelmia teksteissä mainittiin. Tästä työstä vastasi tutkimusapulainen Elina Johnson.

Haastattelumateriaali muodostui 150 lapsen parihaastattelusta. Lasten haastattelemine on haasteellista ja eroaa joiltain osin aikuisten haastattelemisesta. Tutkimusoppaissa todetaan usein, että lasten keskittymiskyky on rajallinen ja että he ovat aikuisia alttiimpia ympäristön ärsykkeille. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 129–130.) Näitä haasteita pyrin ylittämään juuri sillä, että lapsia ei haastateltu yksittäisesti. Jos lapsi olisi joutunut vastaamaan kysymyksiin yksin, vaarana olisi saattanut olla se, että tilanne olisi lapsesta alkanut näyttäytyä aikuisen ja lapsen auktoriteettisuhteelta, jolloin lapsi ehkä olisi pyrkinyt vastaamaan niin kuin hän olettaa olevan

aikuisen mielestä oikein. Ryhmähaastattelutilanne luo lapsille yhteistä tilaa ja rohkeutta edustaa ”lasten näkökantaa”. Äänessä ovatkin enimmäkseen lapset. He kommentoivat haastattelutilanteessa myös toistensa sanomisia. Näin lasten omat kokemukset ja mielipiteet pääsevät hyvin esille. Haastattelut tehtiin lapsille mahdollisimman luontevassa ympäristössä. Media-asioista juteltiin samalla kun lapset piirsivät tai askartelivat tavallisen päiväohjelman mukaisesti. Osan haastatteluista tein päiväkodin ja koulun pihalla kiipeilytelineiden juurella ja hiekkalaatikolla.

Haastattelut aloitin kysymällä lapsilta, mikä on heille mieluisinta tekemistä vapaa-ajalla. Tässä yhteydessä pyysin muistelemaan ja kertomaan edellisillan tapahtumia ja tekemisiä. Näin pyrin välttämään johdattelua ja aikuisten arvolatautuneita käsityksiä toivottavasta tai ei-toivottavasta tekemisestä. Sen sijaan rohkaisin heitä itse kuvailemaan illan kulkua ja tekemisiään. Tällä menetelmällä myös medioiden osuus asettuu siihen mittakaavaan, minkä osuuden ja painoarvon lapset sille itse antavat: asioita ja kokemuksia kysytään suoraan lapsilta itseltään, ja jatkokysymykset nousevat lasten omista sanomisista. Joiltakin lapsilta pyydettiin myös media- tai kotiaiheinen piirustus. Toisinaan haastattelutilanne käynnistettiin keskustelemalla siitä, mitä lapsi oli piirtänyt.

Vanhemmille toimitetulla lomakekyselyllä kerättiin tietoa perheen ja erityisesti lasten mediaympäristöstä. Siinä kysyttiin muun muassa lapsen leikkejä ja harrastuksia, kodin mediavälineistöä, perheenjäsenten televisiotottumuksia (lempiohjelmat, kenen kanssa televisiota katsotaan), kirjojen lukemista ja tietokoneen käyttöä. Lisäksi aikuisia pyydettiin ottamaan kantaa media-aiheisiin väittämiin. Kyselylomakkeita palautettiin kaikkiaan 174 kappaletta. Kyselylomakeaineistoa täydennettiin lisäksi kirjoittamalla yhden ykkösluokan oppilailla aine otsikolla ”Minä ja televisio”. Tässä luokassa opettaja piti viikon ajan tilastoa siitä, mitä ohjelmia lapset katsoivat.

Salatut elämät lasten ja aikuisten kuvaamana

Seuraavassa kuvaan, millä tavoin lasten mediasuhteet ja *Salatut elämät* -sarjan katsominen näyttäytyvät tutkimusaineistojen valossa. Ensinnä tarkastelen mediapäiväkirjojen antia sekä aikuisten että lasten kirjoittamina, ja sitten siirryn lasten haastatteluihin, joista välittyy selkeämmin lasten oma mielipide sarjasta ja heidän käsityksensä sarjaan liittyvistä ennakoasenteista.

Mediapäiväkirjat ja pehmolelu kiersivät siis jokaisen lapsen kotona yökylässä ”tarkkailemassa” iltapäivän ja illan tapahtumia. Pienempien lasten kohdalla aikuisen tuli kirjoittaa lapsen kertoman mukaan. Lähes puolet päiväkirjan kirjoituksista on lasten itsensä kirjoittamia ja hieman yli puolessa vanhemmat (useimmiten äiti) ovat käsialasta päätelleen toimineet kirjureina. Tämä tekee mahdolliseksi vertailla aikuista ja lasta lasten mediankäytön informantteina.

Lasten ja aikuisten mediakuvauksissa on kiinnostavia eroavuuksia. Lasten itsensä kirjoittamissa mediapäiväkirjamerkinnöissä *Salatut elämät* on yksi useimmin nimeltä mainituista ohjelmista. Vanhemmat sitä vastoin kirjoittavat sarjasta harvemmin. Aikuisten kirjoittamissa kuvauksissa median käyttöä perustellaan ja jopa puolustellaan sangen usein. Käytetyimpiä aikuisten perusteluja sarjan katsomiseen oli se, että lapsi oli jo tehnyt läksynsä, odotettiin ruokailua, perhe oli juuri syönyt tai ollut pitkään ulkona, kuten pyörälenkillä, ja tällaisissa tilanteissa oli legitiimiä tehdä välillä jotain aivan muuta ja ”turhaakin” ennen kuin siirryttiin taas johonkin asialliseen tekemiseen kuten iltarutiineihin. Median käyttö, kuten television katsominen tai digitaalinen pelaaminen, pitää ikään kuin ansaita. Media ei myöskään saa missään tapauksessa ottaa liian isoa palaa lapsen ajankäytöstä. Lapset puolestaan kirjoittavat suoraviivaisemmin, ilman perusteluja tai puolusteluja. Samoin he mainitsevat ohjelmat nimillä, eivät yleisnimikkeellä lastenohjelmat.

Otteita mediapäiväkirjoista äitien kirjoittamana:

- *Ruuan jälkeen katsoimme lastenohjelmat ja sitten ulos aurinkoisessa kevätssä.*
- *La oli perheessä elokuvapäivä. Äiti kävi lenkillä ja tenavat kävi suihkussa, söimme iltapalaa. Vuorossa oli Hain tarina. Minua jännitti, kun käperryin päivän isännän, Santerin, kainaloon nojatuoliin.*
- *Sitten pojat katseli lastenohjelmia sen aikaa kun äiti teki ruokaa.*

Otteita mediapäiväkirjoista lasten kirjoittamana:

- *Katselimme Salkkareita*
- *Katsoin myös TV:tä medianallen kanssa. Ohjelman nimi oli Harri ja dinot. Katoin myös Pikku kakkosta.*
- *Illalla katsoimme Salkkarit*

- *Sitten tulin sisälle katsomaan lastenohjelmia, mm. Rakkain terveisin Felix ja Pikku Kakkosen. - - Sitten katsoimme yhdessä Salkkarit.*
- *Saunan jälkeen katsoimme Salkkarit ja Paavon ja Railin.*

Vanhempien kirjoittamissa mediapäiväkirjoissa esiin nousevat edellisten esimerkkien tapaan kotityöt ja ylipäättään perhekeskeisyys. Kuvaukset koskevat lähes poikkeuksetta koko perheen toimia ja melko idyllistäkin yhdessä tekemistä. Sinänsä ei ole mielekäästä eikä mahdollistakaan epäillä kuvausten todenperäisyyttä. Mutta on mahdollista pohtia, rakennetaanko niissä asiantilojen kuvausten lisäksi tarinaa ideaalista perhetodellisuudesta, siitä, millaista perhearjen kuuluisi olla ja ehkä myös minkälaista kirjoittaja toivoisi sen olevan. (Vrt. Johnson 2007.)

Vanhempien kyselylomakkeen tuottama tieto vahvistaa aikuisvastaajien luomaa kuvaa sarjan katsomisesta: kyselyn mukaan *Salatut elämät* ei ole kovin katsottu lapsikatsojien keskuudessa, ja aikuisistakin vain osa, lähinnä vähän kouluja käyneet, katsoo sitä. Vanhemmat vastasivat lomakekyselyissä sekä omasta että lastensa puolesta. Vanhempien vastaamana sekä aikuisten että lasten suosikkiohjelmien kärjessä ovat luonto-ohjelmat, aikuisilla lisäksi ajankohtais- ja dokumenttiohjelmat. Aikuisten katsotuin ohjelma puolestaan on uutiset, lapsilla Pikku Kakkonen. Tämä on hyvin yleinen televisiotutkimuksissa saatu tulos (ks. esim. Alasuutari 1991). Arvostetuimpia ohjelmia, joiden katsomisesta aikuiskatsojat mieluusti kertovat, ovat uutiset, dokumentit ja muut asiaohjelmat sekä luonto-ohjelmat. Sen sijaan viihteellisinä pidettyjen ohjelmien tapauksessa katsomista vähätellään tai ainakin puolustellaan.

Ykkösluokassa kirjoitettu ainekirjoitus ”Minä ja televisio” ja opettajan tässä yhteydessä tekemä viikkotilasto lasten katsomista televisio-ohjelmista vahvistaa kuvaa sarjan suosiosta lapsille. Ainekirjoituksissa yli puolessa kerrotaan, että *Salkkarit* on kirjoittajan suosikkiohjelma. Myös päiväkirjoissa, jotka lapset ovat itse kirjoittaneet, sarja yleensä mainitaan ennen kuin siirrytään käsittelemään lastenohjelmia. Järjestys kertonee *Salkkareiden* tärkeydestä lapsille, joten voidaan olettaa sen olevan vähintään yhtä merkityksellinen kuin lastenohjelmat ovat. Myös opettajan pitämä pieni viikkotilasto antaa ainekirjoitusten kanssa yhteneväisen kuvan sarjan suosiosta: noin puolet luokan oppilaista ilmoitti katsoneensa *Salkkareita* samaisen viikon aikana.

Lapsilta ja aikuisilta kerättyjen aineistojen luotettavuus ja vertailtavuus on kiintoisa kysymys. Asiaa voidaan pohtia myös suhteessa artikkelin keskeiseen

kysymykseen: mitä tarkoittaa asettaa lapsi tutkimuksen keskiöön? Tässä tutkimuksessa aikuisten ja lasten vastaukset muodostavat erilaisen kuvan *Salatut elämät* -sarjan katsomisesta. Pohdittavaksi jää, johtuuko vastausten erilaisuus siitä, että vastatessaan lastensa puolesta vanhemmat valitsevat sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyväksyttävät sisällöt vai onko niin, että vanhemmat eivät ole kaikin paikoin tietoisia lastensa mediankäytöstä. Alasuutari (1991) puhuu sosiaalisen suotavuuden paineesta: ihmisillä on tapana vähätellä television katsomiseen käyttämänsä aikaa ja korostaa kulttuurisesti arvostetuimpien ohjelmien katsomista. Tämä kallistaisi vaa'an ensimmäisen vaihtoehdon puolelle, vanhemmat siis haluavat antaa lastensa katsomisista yleisesti hyväksyttävän kuvan.

Vanhempien erilaiset vastaukset liittyvät jännitteisesti huomioon, jonka Sara Bragg ja David Buckingham (2004, 7) ovat tehneet haastattelujen ja nimettömien kyselyjen kohdalla: haastatteluissa ihmiset vastaavat vähemmän sallivasti, kun taas anonymoissa kyselyissä ihmiset antavat vapaamielisempiä vastauksia. Kun äiti tai isä kirjoittaa lapsensa mediapäiväkirjaa ja vastaa samaan tutkimukseen liittyen myös media-aiheiseen kyselyyn kuten tietää lapsensa luokatovereiden vanhempienkin tekevän, aineistonkeruuta ei koettane kovin anonymiksi. Siten mediankäyttöä saatetaan kaunistella. Sen sijaan lapsilla ei ole samanlaista tarvetta näyttää televisionkatseluaan moraalisesti kelvollisessa muodossa, kun heitä haastatellaan tai kun he kirjoittavat päiväkirjaa, huolimatta siitä, että he ovat tietoisia sarjan saamasta kritiikistä. Vastaavanlaista vanhempien ja lasten ajatusten kohtaamattomuutta kuvastaa myös Lahikaisen tutkimusryhmän huomio. Lasten vastaukset heidän mediasuhteistaan voivat olla aikuisille yllättäviä: se mikä aikuisia usein esimerkiksi television sisällöissä huolestuttaa, on niitä tekijöitä, jotka puolestaan viehättävät lapsia (Valkonen, Pennonen & Lahikainen 2005, 73).

Salatut elämät lasten haastatteluissa

Kun kyselylomakkeet olivat täysin ja päiväkirjoista noin puolet aikuisvälitteisiä, haastatteluissa lasten ääntä kuullaan suoraan ilman aikuisten välikäsiä. Haastattelija on toki aikuinen, mutta haastattelutilanteessa lapset – joita oli läsnä aina kaksi – keskustelivat paljon keskenään. Seuraavassa on valittuja otteita lasten haastatteluista. Ylipäätään lähes kaikissa lasten haastatteluissa *Salatut elämät* nousevat puheenaiheeksi. Kysyin lapsilta heidän lempiohjelmistaan seuraavaan tapaan:

Mikä on teidän lempiohjelmanne?

- *Mulla on monta.* [Tytöt selittävät kilpaa ohjelmia.]
- *Illalla mun lempiohjelman on Salkkarit.*

Mikä siinä on niin kivaa?

- *Se on niin jännä. Siinä on paljon jännitystä.*
- *Mä tykkään jännityksestä* [toinen tyttö sanoo].
- *Jotain ihmeellistä, mä en tiedä itekkään miks se on niin hyvä.*

Tässä haastateltavina olevat Ella ja Lotta ovat mukana iltapäivätoiminnassa ja ykkösluokkalaisia. He ovat erittäin sanavalmiita, ja jälkimmäinen vastaus kuvastaa hyvin draamasarjan ”imua”. Lotta jää suorastaan sanattomaksi eikä kykene löytämään selitystä sille, miksi sarja on niin hyvä. Aivan kuten Annikka Suoninen (2004, 75) on todennut, hyvältä viihteeltä edellytetään tässä ikävaiheessa etenkin jännitystä ja huumoria. *Salatut elämät* tarjoaa näistä lasten itsensä mielestä ainakin edellistä. Osa tästä jännityksestä syntyy siitä, että sarjan katsominen on joissakin kodeissa kielletty lapsilta tai ainakin sarjan sopivuudesta lapsille keskustellaan.

Onko siinä Salkkareissa jotain semmosta mikä on kivaa tai ei ole kivaa?

- *Ei siinä mitään..., mä en välillä kato kun mä välillä leikin siihen aikaan. Vaikka tekis mieli kattoa. En oo pitkään aikaan* [katsonut].
- *Mä katon Salkut, mut kerran kun mä olin kipee ja mä olin koulusta pois, niin silloin lehessäkin oli että ei sais kattoa, niin mä en ollut kattonut lehteä niin mä katoin* [Salkkarit].

Oliko siinä jotain karseata?

- *Noo, oli siinä aika* [ei vakuuttavalla äänellä, lähinnä kohteliaan myöntyväisesti].
- *Eilen mä en muistanut kattoa vai oliko se toissapäivänä kun me hypittiin trampalla, niin kyllä mun äiti antaa kattoa Salkkareita.*

Sarja on ohjelmasuosikki, mutta se voidaan kyllä hyvin jättää katsomattakin, jos ei ehdi katsoa muilta leikeiltä. Sarjan kielletty luonne on hyvin tiedossa. Vastaus kysymykseen, oliko kyseisessä jaksossa jotain ”karseata”, Ella vastaa kohteliaan myöntyvästi, lähinnä yhtyäkseen aikuisen, haastattelijan, oletettuun näkemykseen. Seuraavissa otteissa voi kuulla ironisen äänensävyä.

Minkähän takia niistä Salkkareista on tullut sellainen että sanotaan että ei saisi kattoa?

- *Siinä on mukamas niin huonoja kohtia.* [Äänensävy imitoi aikuisen ääntä, hieman muodollista, painotus sanalla kohtia].
- *Välillä kun siinä kiroillaan ettei lapset kuulis, silleen.*

Miksi teidän ei saisi kuulla?

- *En mä tiiä oikeen.*
- *Lapsille ei vielä kuulu sellaset asiat.*
- *Ja että ne ei ota opiksi siitä.* [Sama aikuismainen intonaatio sanassa opiksi].

Vastaaja imitoi ironiseen äänensävyyn aikuispuhetta: sarjassa on *huonoja kohtia* ja niistä voi lapsi jopa ottaa jotain *opiksi*. Haastateltava itse on selvästi asiasta eri mieltä, joko ohjelman huonoista vaikutuksista tai ehkäpä ylipäättään siitä, että ohjelmien vaikuttavuutta liioitellaan ja lasten omaa käsityskykyä aliarvioidaan. Vastauksena ohjelman sopimattomuuteen esitetään, että siinä on asioita, jotka eivät kuulu lapsille. Tästä on osoituksena seuraava Sannan kommentti.

Mikähän siinä Salkkareissa on sellaista että jotkut sanoo että sitä ei saisi katsoa?

- *Se on hyvin ”väkivaltainen”.* [Haastateltava vastaa ironiseen sävyyn mutta ei uhmakkaasti ja korostaa sanaa väkivaltainen lainausmerkeillä.]
- *Se yksi poika myi kaverilleen huumeita.*
- *Siinä on vähän huonoa mallia lapsille, tullaan yöllä vasta kello 12 baarista.*
- *Kun ne yhet lapset on ”kuollu”* [näytti lainausmerkkejä].

Sannan vastaus sarjan sopimattomuuteen lapsille ja se, miten hän tekee sormilla lainausmerkit sanoessaan *väkivaltainen* ja *kuollut*, kertovat paitsi kriittisyydestä ja median lajityypin ymmärtämisestä, myös ironisoinnin ja etäännyttämisen kyvyistä. Sanna on tietoinen, että väkivaltaisuuden näkemistä pidetään haitallisena lapsille. Toisekseen hän tietää, että kuoleman näyttämistä ei pidetä lapselle sopivana. Itse hän ilmaisee olevansa asiasta eri mieltä, mutta ei näkemystään artikuloiden vaan ironian keinoin. Mikäli aineisto olisi kerätty pelkästään aikuisilta tai aikuisvälitteisesti, kuten osa mediapäiväkirjoista, tällaiset nyanssit – jotka kertovat lapsikatsojien kyvyistä katsojina ja katsomisensa analysoijina – olisivat jääneet huomaamatta.

Mediavalinnat moraalisenä toimijuutena

Lapset itse rakentavat edellisissä haastattelulainauksissa sosiaalisesti toivottavia tai ei-toivottavia positioita suhteissa mediankäyttöön, tässä tapauksessa *Salkkareiden* katsomiseen. Lisäksi voidaan sanoa, että lapset ottavat osaa moraaliseen keskusteluun myös toimimalla. Oikein ja väärin tekemisen tapoja on monia, tänä päivänä ennen kaikkea suhteessa medioiden käyttöön. Hyvän ja kiltin lapsen asemaa voi rakentaa esimerkiksi suhtautumalla myönteisesti mediarajoitteisiin ja kieltämällä sarjan seuraamisen. Vaihtoehtoisesti mediarajoitteisiin voi ottaa etäisyyttä ironian keinoin, kuten edellisissä haastatteluissa kävi ilmi. On myös mahdollista uhmata kieltoja suoraviivaisemmin. Auktoriteetteja, jotka odottavat lasten mukautuvan tai toimivan heidän näkökulmastaan oikein, on taktisesti mahdollista paeta. Keinona lapset käyttävät muun muassa kiellettyjen sarjojen tai elokuvien salaa katsomista. Puolustukseksi saatetaan sanoa, kuten koulusta sairauden takia pois jäänyt ja kotona päivällä sarjaa katsonut tyttö edellä, että lehdessä kyllä kiellettiin ohjelman katsominen lapsilta, mutta kun lehteä ei ollut tullut luettua!

Uhma tai kulttuuristen rajojen rikkominen ovat modernina aikana liittyneet pitkälti nuoruuteen. Nyttemmin monet nuoruuteen liitetyt piirteet ovat valuneet nuorempiin ikäryhmiin eli käytännössä lapsiin (Buckingham 2000, 72). Väitetään, että nuoruuden ajanjakso ylipäätään on pidentynyt sekä alusta että lopusta (Aapola & Kaarninen 2003, 17). Lasten vastustuskeinona on harvoin sanallinen argumentointi, joskin haastatteluissa lapset osoittivat myös olevansa taitavia ottamaan asioihin sanallisesti kantaa. Varsinkin pienet lapset käyttävät kuitenkin uhman tai toisin tekemisen välineenä omaa kehoa (Kallio 2006, 51).

Esimerkkinä jo aivan pienten lasten kyvystä ottaa omaa tilaa mediamaailmassa käynee tekemäni perhepäivähoitolapsien haastattelu. Kysyin noin kolmevuotiailta lapsilta samoja kysymyksiä kuin isommiltakin lapsilta, eli mikä on kaikkein kivointa tekemistä päivähoidon jälkeen kotona. Kuten isommillakin lapsilla, tekemisen suosiossa ovat tietokoneet. Kun kysyn lapsilta, osaavatko he käyttää tietokonetta ja sallitaanko se heille, nostaa yksi haastateltava tyttö ovelasti hartioitaan ja kuiskasi: ”*Salaa. Me ollaan välillä näppäilty sillä äitin näkemättä.*” Jo siis aivan pieneltäkin lapselta voi kysyä hänen tekemisistään, kokemuksistaan ja käsityksistään. Erona vähän isompiin lapsiin oli tässä haastattelussa vain se, että haastattelutilanteessa lapset tekivät hiekkakakkuja nauhurin päälle.

Aikuisten suhtautumisessa sarjaan moraalikysymykset nousevat vielä selkeämmin esille kuin lapsilla. Kun *Salatut elämät* sarjan katsomisen laajuus kävi ilmi ainekirjoituksissa ja viikkotilastossa, luokan opettaja kysyi vanhempien mielipidettä ohjelmasta luokan nettisivuilla: ”*Onko Salkkarit sopivaa katseltavaa ekaluokkalaisille?? Liian paljonko – liian aikaisinko? Aikuisten asioita lapsille?*” Kysymykseen tuli vain pari vastausta, ja ne tulivat niistä perheistä, joissa ohjelma on kiellettyjen ohjelmien listalla. Opettaja kommentoi asiaa seuraavasti: ”*Minua itseäni ärsyttää ne Salkkarit. Siinä on ihan liian pienille homo- ja lesbojuttuja. Ne lapset on ns. huono-osaisista perheistä, eronneita heistä on neljä. Kaikissa niissä perheissä on jotain ongelmia. Neljässä perheessä ei saanut katsoa Salkkareita. Näissä perheissä kaikki on viimeisen päälle, reissarit on aina luettu ja lapsen koulunkäyntiä seurataan kunnolla.*”

Aikuisten huolta sarjan vaikutuksista lapsiin voisi joiltakin osin luonnehtia massakulttuuria kohtaan suunnatuksi elitistiseksi ylenkatseeksi (Buckingham 2000, 125). Näkemys saa vahvistusta vanhempien kyselylomakkeiden valossa. Vanhemmilta kysyttiin kolmiportaisella asteikolla sarjan katsomisesta (ei lainkaan = 1, silloin tällöin = 2, usein = 3). *Salkkareita* ilmoittavat katsovansa selkeästi eniten ne vanhemmat, joiden yleissivistävänä koulutuksena oli peruskoulu (ka 2,55). Kyselyn valossa näyttää ilmeiseltä, että keskimääräistä vähemmän koulutetut ihmiset eivät ainakaan pyri vähättelemään sarjan katsomista toisin kuin joidenkin aiempien televisiotutkimusten perusteella olisi voitu odottaa. Melko usein sarjaa seurasivat vanhemmat, jotka olivat suorittaneet ylioppilastutkinnon (ka 2,12). Vähiten sarjaa ilmoittavat seuraavansa yliopistotason koulutuksen saaneet vanhemmat (ka 1,28). He eivät oman ilmoituksensa mukaan käytännössä katso sitä lähestulkoon lainkaan.

Sen sijaan kun kyseeseen tulevat aikuisten mielipiteet lasten televisionkatselusta, *Salatut elämät* osoittautuu sarjaksi, jonka katsomista suuri osa vanhemmista, koulutuksestaan riippumatta, vähättelee tai jopa salaa – tai sitten vanhemmat eivät tiedä tai eivät edes halua tietää, kuinka paljon lapset sarjaa katsovat. Huolen esittäminen ja median paheksuminen luovat vastaajalle huolestuneen ja vastuullisen vanhemman statuksen (Buckingham 2000, 132). Vaikka lasten viehtymystä sarjaa kohtaan vähätelivät kaikki vanhemmat, voidaan silti väittää, että varsinkin koulutettujen vanhempien kotona ei tyydytty pelkkään ”huoleen ja paheksuntaan”. Näissä koulutettujen vanhempien kodeissa sarjan katsominen oli lapsilta eksplisiittisesti kielletty tai ainakin

television katselua ohjasivat selvät säännöt. Juuri nämä perheet panostavat edellä siteeratun opettajan mukaan erityisen paljon lastensa koulunkäyntiin ja kotitehtävien tekemiseen. Näistä kodeista eivät reissuvihkot tulleet vastaamatta takaisin.

On siten mahdollista pitää *Salatut elämät* -sarjaa ohjelmana, jonka suhteen voidaan tuottaa hyvää tai vastaavasti heikkoa vanhemmuutta. Vastuullinen vanhemmuus saa tässä samoja elementtejä kuin Tuija Metson (2004, 80) opettajahaastatteluissa, missä hyvän vanhemman määritteinä on, että hän on kiinnostunut lapsen koulunkäynnistä, seuraa ja valvoo, että lapsi tekee kotona koulun hänelle antamat tehtävät. Vastuullista vanhemmuutta ei rakenneta yksinomaan koulunkäynnin tukemisenä vaan kannustamalla lapsia kehittäviin harrastuksiin (Hoikkala 1993, 95) tai tässä tapauksessa rajoittamalla lasten medioiden käyttöä.

Mutta kuten edellä olen useasti todennut, lapsetkin ovat moraalisia toimijoita, jotka kykenevät median suhteen valintoihin ja ottamaan myös kantaa valintoihinsa. Berry Mayall (2002, 126-127) on kuitenkin pohtinut, onko lapsilla liian vähän tilaa moraalille toimijuudelle, koska se edellyttäisi osallisuutta päätöksentekoon. Mayall näkee moraalisen toimijuuden ennemminkin neuvottelua ja keskustelua edellyttävänä päätöksentekona. Sanoisin tähän, että käytännössä lapset tekevät päätöksiä, niin kulutuksen kuin medioiden käytön suhteen, vaikka ne eivät julkisessa keskustelussa tai tilastoissa ilmenekään. Jälkmoderniin yhteiskuntaan kuuluu ylipäättään valinnanpakko (ks. Giddens 1991, 79–84), eivätkä lapset tee tästä poikkeusta. Lapset päättävät usein monilta osin sekä omasta kulutuksestaan että myös koko perheitä koskevista ostopäätöksistä, harrastuksista ja muistakin asioista (Kupiainen ja Suoranta 2005, 291). Tutkimusaineistoni osoittaa, että lapset päättävät itse myös median kulutuksestaan, eivät toki kokonaan mutta kuitenkin. Hyvän vanhemmuuden määrittelyyn tällainen lasten itsemääräämisen mahdollisuus ei kivutta istu. Lapset itse tuskin kokevat valinta- ja päätäntävaltaa kovin kielteisenä asiana.

Tietenkin on syytä muistaa, että samoin kuin vanhempien välillä myös lasten keskuudessa on eroja. Lasten suhde ja suhtautuminen, mielipiteet ja ajatukset eivät suinkaan ole yhteneväisiä, vaikka en ole näitä asioita tässä artikkelissa erityisesti painottanutkaan. Tärkeä kysymys tässä yhteydessä on, voidaanko näiden erojen perusteella lapset jakaa ”normaaleihin” ja ”riskilapsiin”. Tutkimuksissa lapsuutta on sangen usein lähestytty ikä- ja kehityskausien

mukaan. On määritelty kohtalaisen tarkasti, mikä tietyssä iässä on suotavaa ja mikä ei, ja tältä pohjalta on saatettu määritellä myös, mikä on normaalia ja mikä taas sisältää riskin. Perinteinen lapsitutkimus kun on ennen kaikkea ollut kehityksen tutkimista, ja tämä puolestaan on tuottanut määritelmiä normaalista lapsesta ja ikäsidonnoisista kehitystehtävistä. (James 1997, 42.) Media-aineistojen valossa olisin valmis vähintään problematisoimaan nämä käsitykset. Lapset ja media muodostavat yhdessä kentän, jolla ei ongelmitta voi soveltaa perinteisiä ikä- ja kehitysmääriä.

Lapset ovat siis suhteessa medioihin sosiaalisia ja yhteiskunnallisia toimijoita. Lasten tietoyhteiskunta -tutkimushankkeessa julkaistussa *Lapset tietoyhteiskunnan toimijoina* -teoksessa korostetaan toiminnallisuutta lapsitutkimuksen lähtökohtana (Suoranta ym. 2001). Toiminnallisuuden käsite auttaa näkemään lapset osana yhteisöjä ja yhteiskuntaa ja nimenomaan niiden aktiivisina toimijoina. Tältä perustalta myös mediasuhteet tulisi ymmärtää osana kokonaisvaltaista maailmasuhdetta, ei irrallisina tai sattumanvaraisina tekijöinä lasten elinympäristössä eikä varsinkaan kenttänä, jota voidaan suoraan lähestyä muilta kentiltä aiemmin hankittujen tietojen ja käsitysten varassa.

Lasten ja medioiden suhteessa on tapahtunut paljon viime vuosien aikana, eivätkä uudet toimintatavat tunnu mahtuvan kuvaan, jota olemme tottuneet pitämään luonnollisena ja oikeana lapsuutena. Aikuisille saattaa olla yllätys, kun lapset kokevat *Salatut elämät* sarjana, joka edustaa lämpöä ja kodikkuutta. Vieroksummeko sitä, että lämmön ja kodikkuuden synnyttää tässä virtuaalinen yhteisö? Näyttää, että ”lapsen paras” ilmaantuu monin paikoin esiteollisissa tai perinteisen teollisissa pysyvyyden ihanteissa. Lapset kuitenkin elävät myös jälkimodernia aikaa, ja luontevasti. Tähän hankauskohtaan paikantuvat vahvasti niin oletettu lapsuuden kriisi kuin keskustelut vanhemmuuden katoamisestakin.

Kirjallisuus

Aapola, Sinikka ja Kaarinen, Mervi (2003) *Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuoruuden historia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Alanen, Leena (1992) *Modern childhood? Exploring the 'child question' in sociology*. Institute of Educational. Research Publication Series A. Research Institute 50. University of Jyväskylä.

Alasuutari, Pertti (1991) "Tv-ohjelmien arvohierarkia katsomistottumuksista kertovien puhetaiposten valossa" teoksessa Juha Kytömäki (toim.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*, s. 232–285. Helsinki: Gaudeamus & Yleisradio.

Alderson, Pricilla (2004). Ethics. Teoksessa Fraser, Sandy & Lewis, Vicky & Ding, Sharon & Kellet, Mary & Robinson, Chris (toim.) *Doing research with children and young people*. London: Sage, 97 – 112.

Bolter, Jay David & Grusin, Richard (2000) *A Review of Remediation: Understanding New Media*. MIT Press.

Buckingham, David (2000) *After the death of childhood: growing up in the age of electronic media*. Cambridge: Polity Press.

Buckingham, David (2003) *Media Education*. Cambridge: Polity Press.

Hall, Stuart & Jefferson, Tony (1976) *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-war Britain*. The Centre for Contemporary Cultural Studies, University of Birmingham. Cambridge: University Press.

Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity*. Oxford: Polity Press.

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena (2000) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Jyväskylä: Gaudeamus.

Hood, Kelly and Mayall, Berry (1996) Children as research subjects: a risky enterprise. *Children & Society*, vol. 10, 117-128.

James, Allison and Prout, Adam (1997) *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Falmer Press.

Johnson, Elina (2007) *Pro gradu –työn käsikirjoitus*. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuksen laitos.

Järvinen (1991) Digitaaliset pelit ja pelikulttuurit. Teoksessa Järvinen, A. & Mäyrä, I. (toim.) *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Tampere: Vastapaino.

Kallio, Kirsi (2006) *Lasten poliittisuus ja lapsuuden synty. Keho lapsuuden rajankäynnin tilana*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteen laitos. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 1193. Sähköinen väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 574.

Kallio, Kirsi (2006) *Mikä ihmeen lapsuuden maantiede? Introspektiivinen katsaus monitieteiseen tutkijuuteen*. Tampereen yliopisto, yhdyskuntatieteiden laitos. Aluetieteen verkkojulkaisut vol. 5.

Kupiainen, Reijo (2002) Mediakokemuksia viihteen, mielihyvän ja nautinnonabyrintheissa. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) *Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta*. Tampere: Tammer-Paino.

Kupiainen, Reijo, Niinistö, Hanna, Pohjola, Kirsi ja Kotilainen, Sirkku (2006) *Mediakasvatusta alle 8-vuotiaille. Keväällä 2006 toteutetun Mediamuffinssikokeilun arviointia*. Tampereen yliopisto, journalistiikan tutkimusyksikkö.

Kupiainen, Reijo & Suoranta, Juha (2005) Kaikki mikä kimaltaa... Medialukutaito brändihoukutus vastavoimana. Artikkeliteoksessa (toim.) *Kenen kasvatusta? Kriittinen pedagogiikka ja toisin kasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino, 287-308.

Mayall, Berry (2002) *Towards a Sociology for Childhood: Thinking from Children's Lives*. Buckingham: Open University Press.

Metso, Tuija (2004) *Koti, koulu ja kasvatusta. Kohtaamisia ja rajankäyntejä*. Suomen kasvatustieteellinen seura: Kasvatusalan tutkimuksia – Research in educational sciences 19.

Pohjola, Kirsi (2006) Pidennetty lapsuus? Lapsuuden luonnetyyppin määrittäminen aamu- ja iltapäivätoiminnassa. *Janus* 4, 389-401.

Postman, Neil (1985) *Lyhenevä lapsuus*. Helsinki: WSOY.

Ridge, Tess (2002) *Childhood poverty and social exclusion. From a child's perspective*.

Southampton: The Policy Press.

Suoninen, Annikka (2004) *Mediataidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä.*

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 81. Jyväskylä.

Sumiala-Seppänen, Johanna (2001) *Nomads in the Confessional: The Dynamics of the Moral Order of Mediated Religion in the Context of (Post)modern Television and Culture.*

Jyväskylä: University of Jyväskylä Jyväskylä Studies in Communication.

Suoranta, Juha (2001) *Cyberkids. Lapset mediakulttuurin toimijoina.* Teoksessa Kangassalo, M & Suoranta, J. 2001 (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta.* Tampere University Press.

Lahikainen A-R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (2005) *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan.* Tampere: Gaudeamus.

Wyness, Michael (2000) *Contesting Childhood.* London: Routledge Falmer.